

Кручек В. А., Усова Г. В.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ” У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті окреслена загальна характеристика курсу “Основи соціальної роботи”: його мета, завдання та структура.

Ключові слова: соціальна робота, викладання, методика, соціальний педагог.

Соціальна робота належить до числа професій, які виникли і розвиваються на основі замовлення суспільства щодо створення системи соціальної допомоги населенню.

Історія створення і формування основних підходів, мети, принципів, методів і технологій соціальної роботи давня і ґрунтується на поступовому розвитку і удосконаленні уявлень суспільства і окремих особистостей про зміст, структуру, особливості людинознавчої діяльності.

Система соціальної допомоги пройшла шлях від філантропічного підходу в підтримці соціально вразливих верств населення, людей, які потрапили у складну життєву ситуацію внаслідок соціальних чи особистісних проблем, до появи такого виду професійної допомоги, як соціальна робота, що призначена не тільки створювати необхідні умови для соціального забезпечення громадян, але і для розвитку їхніх можливостей і вміння вибудовувати своє життя, мобілізації внутрішніх ресурсів у подоланні життєвих криз.

Соціальною роботою називається діяльність, спрямована на надання допомоги людям, які потребують її, не здатним без сторонньої допомоги вирішити свої життєві проблеми, а в багатьох випадках і жити.

Будь-яка діяльність, у тому числі і соціальна робота, має свою структуру, кожен елемент якої необхідний, органічно пов'язаний і взаємодіє з іншими, виконує особливі функції. Соціальна робота представляє собою цілісну систему.

Соціальна робота як наука і навчальна дисципліна сформувалася на стику філософії, соціології, психології, педагогіки, що висвітлює її міждисциплінарний, інтегративний характер [1].

Перш за все, соціальну роботу слід розглядати як самостійну науку, що визначає її місце в системі наук. Як будь-яка наука, соціальна робота має свій предмет, об'єкт, категоріальний апарат.

Об'єктом дослідження є процес зв'язків, взаємодій, способів та засобів регуляції поведінки соціальних груп і особистостей в суспільстві.

Предметом соціальної роботи як самостійної науки є закономірності, що зумовлюють характер і спрямованість розвитку соціальних процесів у суспільстві, їх динаміка під впливом різних факторів при захисті громадянських прав і свобод особистості в суспільстві [6].

Соціальна робота як фахова діяльність є взаємопов'язаною системою цінностей, теорії і практики, її місія полягає у наданні людям можливості якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій [2].

Становлення в Україні нової професії “соціальний працівник”, створення розгалуженої системи соціальної роботи на різних рівнях розвитку суспільства, удосконалення роботи закладів і установ, що надають різнобічну допомогу соціально уразливим верствам населення, розвиток спеціалізованої допомоги окремим цільовим групам і категоріям населення зумовлюють необхідність розширення підготовки спеціалістів, до яких висуваються професійні вимоги, що ґрунтуються на певному рівні кваліфікації і морально-духовних якостях, таких як милосердя, співчуття, емпатія, почуття громадянської, соціальної і особистісної відповідальності, вміння працювати з людьми. Зміни у практиці соціальної роботи, її комплексний, міждисциплінарний характер зумовлюють важливість нових інтегративних навчальних і робочих навчальних програм дисципліни “Основи соціальної роботи” для студентів вищих навчальних закладів [7].

Сьогодні в нашій країні, як і в інших країнах світу питання стоїть так: навчання соціальній роботі не може тільки пасивно відображати соціальний розвиток, воно повинно вести активний пошук шляхів вирішення соціальних проблем, що з'являються [1]. Професіоналів для соціальної сфери потрібно готувати таким чином, щоб вони були здатні змінити, усунути і коректувати негативні соціальні прояви у суспільстві.

В Україні наявна законодавча база, яка складається із переліку нормативних актів, що регламентують соціальну роботу та захист населення, – всього 46 законів і указів Президента України, декрети Кабінету Міністрів України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження Президента України та Кабінету Міністрів України, накази – всього 88 найменувань [1].

Новою постановою Кабміну (№ 507 від 24 травня 2007 року) соціальну роботу визнано й віднесено до соціологічних наук (шифр 0402) як вид фахової діяльності (молодший спеціаліст – 5.040200, бакалавр – 6.040202, спеціаліст – 7.040202 і магістр – 9.040202) [5].

Соціальна робота охоплює соціальні технології і методики роботи з соціальними проблемами. Це система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом наснаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення [3].

На даний час професійна підготовка фахівців соціальної сфери в Україні здійснюється у різних формах: очна, очно-заочна, заочна, вечірня, екстернат та інші – і передбачає багаторівневий характер освіти: допрофесійна, професійна, післядипломна, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів. Соціальні працівники мають можливість отримувати різну професійно рівневу кваліфікацію і спеціалізацію у середніх навчальних закладах (училищах, технікумах, коледжах, ліцеях) та у вищих навчальних закладах (інститутах, університетах, академіях, спецфакультетах) та ін.

Професійна підготовка спеціалістів для соціальної сфери здійснюється у вузах різних напрямків: університетах класичного профілю, педагогічних університетах, академіях, педагогічних, медичних, технічних, юридичних, економічних інститутах [4].

Дисципліна “Основи соціальної роботи” ґрунтується на знаннях теорії та методології соціальної роботи, психології і входить до програм підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Навчальна програма містить навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Основи соціальної роботи”, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

Метою дисципліни “Основи соціальної роботи” є формування сучасного мислення соціального робітника та системи спеціальних знань у галузі соціальної роботи, формування розуміння концептуальних основ системної соціальної роботи; набуття умінь аналізу і регулювання соціальної допомоги.

Предметами вивчення та засвоєння в основах соціальної роботи є загальні закономірності, принципи функціонування та розвитку системи соціальної роботи.

Зміст програми спрямований на вивчення методології соціальної роботи з урахуванням принципів побудови основних моделей взаємозв'язку теорії і практики соціальної роботи, організаційних засад діяльності соціальних працівників як цілісного процесу формування професійного рівня їхніх соціальних знань і практичних навичок.

У системі підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра соціальної роботи навчальна дисципліна “Основи соціальної роботи” є базовим предметом, сполучною ланкою з іншими дисциплінами, і в цьому полягає його специфіка. З одного боку, цей курс зумовлює наявність самостійної моделі усвідомлення соціальної роботи у всіх її проявах, з другого – виступає як “пролог” до тих дисциплін навчального циклу, де кожна тема буде вивчатись більш глибоко і докладно.

“Основи соціальної роботи” є теоретичною базою для поглибленого вивчення студентами таких спеціальних дисциплін як “Соціальна робота з дітьми і сім'ями”, “Соціальна робота з організаціями та громадами”, “Соціальна робота з громадами”, “Актуальні проблеми соціального

забезпечення” тощо.

Вивчення дисципліни “Основи соціальної роботи” здійснюється в умовах модульно-рейтингової системи, яка є одним зі шляхів поліпшення якості навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти, невід’ємною складовою всього навчально-виховного процесу та діагностики результатів навчання

Кожен модуль побудований за такою логічною схемою: перелік професійних вимог до набуття знань та засвоєння умінь, короткий зміст лекції, список рекомендованої літератури, програма семінарського заняття. У модульній програмі чітко визначені різні форми і методи навчання та контролю знань студентів, такі як експрес-контроль, творчі завдання, опорний конспект наукової літератури, проведення дискусії та ін. [1].

Форми та методи навчання: інтегровані лекційно-лабораторні заняття; індивідуальна робота студентів, а також робота в групах; використання додаткових джерел інформації та самостійне вивчення окремих тем.

Також студенти самостійно опрацьовують навчальний матеріал, здобутий під час аудиторних занять, самостійно займаються навчально-пошуковою роботою, вивчають додаткову літературу. Підсумки навчально-пошукової роботи підбиваються під час поточних навчальних занять згідно з навчально-тематичним планом.

Методи оцінювання: модульний контроль.

Основні теми при вивченні дисципліни: Поняття “соціальна робота”. Актуальність розвитку соціальної роботи в Україні; Зміст та структура соціальної роботи; Історичні аспекти виникнення та розвитку соціальної роботи в Україні та за кордоном; Фах “соціальна робота”; Соціальні послуги та їх споживачі; Цінності та етика соціальної роботи; Теоретичні засади соціальної роботи; База знань для загальної практики соціальної роботи; Форми і методи соціальної роботи; Загальна практика соціальної роботи; Мікрорівень практики соціальної роботи – індивідуальна соціальна робота; Соціальна робота з групою – мезорівень практики; Макрорівень практики соціальної роботи: робота з громадами та вплив на соціальну політику.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен *знати* про розвиток соціальної роботи як професії: зарубіжний досвід, особливості в Україні; про складові професії: базові цінності, знання, вміння, навички; про етичні засади соціальної роботи; про ролі та функції соціального працівника; про теорії та знання в соціальній роботі; *уміти*: визначати професійні цінності та застосування їх на практиці; користуватися етичними принципами; теоретично обґрунтувати втручання; обґрунтувати власну думку та випрацьовувати групові рішення.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть складне завдання – збалансувати складну ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги

людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. І саме тут навчання соціальної роботі повинно відігравати провідну роль [4]. Для вирішення цього завдання потрібен весь досвід, знання, які нагромаджені в нашій країні таку і за рубежом і які ми повинні навчитися мудро використовувати і розвивати.

Використана література:

1. Тюття Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. Т. Тюття, І. Б. Іванова. – К. : Знання, 2008. – 574 с.
2. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К. : Академвидав, 2005. – С. 300. ISBN 966-8226-26-7
3. Соціальна робота в Україні: перші кроки / за ред. В. І. Полтавця. – К. : КМ Академія, 2000. – С. 5.
4. Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи : курс лекцій / В. А. Полішук, О. І. Янкович. – Тернопіль : ТДПУ, 2009. – 256 с.
5. Мигович Іван. Соціальна робота – навчальна дисципліна та сфера діяльності / І. Мигович. – С. 41-43.
6. Основи соціальної роботи : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Н. Ф. Басов, М. В. Басова, О. Н. Безсонова ; під ред. Н. Ф. Басова. – 3-тє вид., испр. – М. : Академія, 2007. – 288 с.
7. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко [та ін.] ; за заг. ред. : І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. – К. : Наук, світ, 2003. – С. 6-38.

Кручек В. А., Усова Г. В. Методика преподавания дисциплины “Основы социальной работы” у будущих социальных педагогов.

В статье очерчена общая характеристика курса “Основы социальной работы”: его цель, задачи и структура.

Ключевые слова: социальная работа, преподавание, методика, социальный педагог.

KRUCHEK V. A., USOVA G. V. Methods of Teaching course “Economy of enterprise” for future social workers.

The article describes the general characteristics of the course “Fundamentals of Social Work”: its purpose, objectives and structure.

Keywords: social work, teaching, methodology, social pedagogue.

**Куненко Л. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

МЕЛОСНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ – НАЙБІЛЬШ ПРИРОДНИЙ ЗАСІБ ОПАНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ПОЧАТКОВОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається значення пісенної (мелосної) основи української музичної культури і дитячого фольклору в процесі опанування національною системою початкової музичної освіти школярів. Висвітлюються джерела походження пісенного фольклору та його вагомий вплив на формування особистості.